

УДК 82-311.6

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-1-33>**Уляна ЖОРНОКУЙ,**

orcid.org/0003-3413-785X

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов та соціально-гуманітарних дисциплін

Київського інституту інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

(Київ, Україна) ulianazhornokui@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗУ «АБСТРАКТНОГО СЛІПОГО» (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ «ВСЕ ТЕ НЕЗРИМЕ СВІТЛО» ЕНТОНІ ДОРРА)

Ця стаття пов'язана з актуальністю дисципліни «disability studies» і спрямована на аналіз наявних світоглядних моделей щодо персонажів із вадами зору в літературі у ретроспективному та порівняльному розрізі на прикладі Марі-Лор – головної героїні роману «Все те незриме світло» американського письменника Ентоні Дорра. У ході дослідження було простежено, що ретроспекція образу сліпця зводиться виключно до певного маргінального образу, введення якого у сюжетну канву певного художнього твору покликане пробудити відчуття жалості й неповноцінності у реципієнта, спрямоване на досягнення конкретної морально-дидактичної мети, що б виражала особливості культурно-філософські особливості історичної доби. Категорія сліпоти накладається з іншою характеристикою – бездомністю, що актуалізує необхідність перерозгляду аналізованого образу і виведення його за межі притаманної йому семантики і відхід від негативних характеротвірних домінант. Від теоретичної артикуляції рецептивної практики щодо аналізованої проблеми до практичного аналізу образу абстрактного сліпого у вимірі «зороцентричної» культури ми робимо висновок, що, хоча інвалідність зору історично представляється як дефект, зображується через домінування принципу компенсаторності, що принижує людей з цією вадою, все ж деякі письменники (у тому числі й сліпі автори) представляють сліпоту як характеристику суб'єктів, які мають особливі форми буття та життя у світі. Більше того, характерним є наділення сліпих персонажів свого роду надчуттям. Самі ж люди з цією вадою, навпаки, не вважають, що проживають неповноцінне життя, часто даючи йому визначення як «іншому» у порівнянні з тим, що передбачає офтальмоцентричність. Таким чином, ми перевірили появу інших способів представити сліпоту як більше, ніж ідею обмеження або проблему, яку варто виправити, розпочавши з перерозгляду наявної термінології та дослідних підходів.

Ключові слова: абстрактний сліпий, зороцентризм, категорія сліпоти, рецептивна модель, ретроспективний аналіз.

Uliana ZHORNOKUI,

orcid.org/0000-0003-3413-785X

Candidate of Philological Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages, Social Disciplines and Humanities

Kyiv Institute of Intellectual Property and Law

of the National University "Odesa Law Academy"

(Kyiv, Ukraine) ulianazhornokui@gmail.com

IMAGE FEATURES OF THE “ABSTRACT BLIND” (ON THE EXAMPLE OF THE NOVEL *ALL THE LIGHT WE CANNOT SEE* BY ANTHONY DOERR)

This article, that deals with the relevance of the disabled studies in the scientific paradigm, is aimed at analyzing the existing worldview models for staff with visual impairments in the literature in retrospect and comparative sections, namely on the example of Marie-Laure, who is the main character of the novel *All the Light We Cannot See* by an American novelist Anthony Doerr. In the course of the research it was observed that the retrospection of the image of a blind person is reduced exclusively to a certain marginal image, the introduction of which into the plot outline of a certain artistic work is intended to awaken feelings of pity and inferiority, that are featured and motivated by the historical era. The category of blindness is superimposed with another characteristic – homelessness, which actualizes the need to reconsider the analyzed image and bring it beyond its inherent semantics and departure from the negative character-forming dominants. From the theoretical articulation of receptive practice on the analyzed problem to the practical analysis of the image of the abstract blind in the dimension of “sight-centered” culture, we conclude that since visual disability is historically reflected as a defect, or through the prism of compensatory principle. However, a lot of writers (including several blind authors too) present blindness as a characteristic of people who perceive their lives as special form of existence, which is pre-dominant in their worldview. Moreover, it is typical to endow characters with visual impairments with a kind of super-sense, which is one more vivid example of compensatory principle used for the researches of the above mentioned problem. People with this defect, on the other hand, do not consider themselves to be living an inadequate life, often defining it as “Other” than that one in the frame of ophthalmocentrism. Thus, we highlighted the urgency of other ways of presenting and reflecting blindness as more than the idea of a limitation or a problem that needs to be corrected by redistributing from the existing terminology and research approaches.

Key words: blindness, perception, representation of blind character; retrospect, sight centralization.

Постановка проблеми. Поведінка дистанціювання щодо незрячих характерна для усіх сфер суспільного життя. Навіть інклюзивна освіта за принципом централізації людей з особливими потребами частково унеможливує процес «нормалізації» образу цих людей у загальній суспільній думці. «The impediment of the person with disabilities comes not only from their physical limitation, but also from the barriers that obstruct their full interaction with the environment... Still, visual disability is socially understood more as being a complete or partial disability of vision than as a body difference» (Leão Mianes, Becker Karnopp, 2019).

Причина, вважаємо, криється, насамперед, у відсутності усталеної рецептивної традиції з відкиданням усіх упереджень і стереотипів, у відсутності міцного соціально-правового інституту щодо захисту, побутування і для самоідентифікації людей з фізичними вадами. «The centrality of the discussion is to denaturalize the responsibilities of all behaviors and reactions of the individual regarding their visual disability, making undue generalizations or reductions of the subject to the cause-consequence relationship» (Leão Mianes, Becker Karnopp, 2019).

Проблема поглиблюється, якщо враховувати, що здебільшого до формування образу сліпця спричинилися саме зрячі люди, які при навіть найоб'єктивнішому підході до аналізу цієї проблеми у своїх судженнях відображатимуть культурно-філософські погляди, мотивовані суспільною думкою епохи, у якій вони жили. «Conflicting discourses arise when sighted people define what is 'acceptable' and 'normal' behaviour for a visually disabled person and use these definitions to contest that person's identity» (French, 1999: 21). Проте зі збільшенням кількості розвідок, написаних у руслі аналізованого нами питання, саме незрячими людьми все частіше виходить на перший план образ сліпої людини як активного творця свого життя, перед яким відкриваються нові можливості через сліпоту. У концептосфері категорії сліпоти навіть з'являється нове трактування, а саме як прояву певної свободи від упереджень, пов'язаних із зоровим сприйняттям світу.

Мета статті полягає у ретроспективному аналізі образу «абстрактного сліпого» у контексті філософських, культурологічних та літературознавчих праць задля виявлення його типологічних особливостей і розкриття повноти їх відображення на прикладі конкретного літературного персонажу, а саме головної героїні роману «Все те незриме світло» Ентоні Дорра.

Аналіз останніх досліджень. Мета багатьох представників «disability» студій, як і тих, хто

займається дослідженнями в руслі культурних студій, привертати увагу до упереджень і стереотипів щодо того, що вважати нормою, а що становить власне аномалію. Один із знакових дослідників проблеми сліпоти і її концептосфери у літературознавчому розрізі Д. Болт підкреслював, що одне із завдань його книги «The Metanarrative of Blindness» (Bolt, 2014) – доповнити теорію Г. Олпорта (іде мова про розвідку під назвою «The Narrative of Prejudice» (Allport, 1954)), продемонструвавши, зокрема, різні «пейоративні культурні репрезентації на прикладі сприйняття сліпоти і незрячих» Окрему вагу варто приділити і певним помилковим судженням щодо незрячих чи сліпоти загалом, які здебільшого виникають, на нашу думку, з огляду на присутній «зороцентризм» (термін Дж. Кліге; згідно з визначенням Д. Болта (Bolt, 2014), «зоровий нормативізм», «окоцентризм» чи навіть «офтальмоцентричність») у світобудові, де значення візуальних образів беззаперечно є перебільшеним. Для прикладу, категорія компенсаторності у сприйнятті світу в трактуванні справжнього сліпого зрячим, що, по суті, звужує інтерпретативну семантику до образу жертви, а отже, такого, який викликає почуття жалості до себе, яке є проявом необ'єктивності, бо звужує можливості комплексної рецепції. Таким чином, судження Дж. Кліге про те, що відмінність між сліпими і зрячими повинна бути неймовірно величезна, а «vision is a fundamental aspect of human existence» (Kleege, 2016: 185) унеможливають пізнання сліпої людини цілісно. Вона також виступає проти уявлення про те, що характеристики «квадратний» і «круглий» застосовуються лише до сфери видимого, до якої у сліпої людини немає доступу, а значить, немає і права користуватися цими словами.

«Distinctions between impairment and disability are muddled because authors often use these terms interchangeably. This causes theoretical confusion and linguistic chaos because it becomes difficult for readers to grasp theoretical concepts when the terms of the language used to align oneself with a particular ideology speaks for all sides of the arguments» (Omansky Gordon, 2010: 5). Ретроспекція образу сліпця, таким чином, зводиться виключно до певного маргінального образу, введення якого у сюжетну канву певного художнього твору покликане пробудити відчуття жалості й неповноцінності у реципієнта, спрямоване на досягнення конкретної морально-дидактичної мети, що б виражала особливості культурно-філософські особливості історичної доби. «His primary function is to highlight the importance of

sight and to elicit a frisson of awe and pity which promotes gratitude among the sighted theorists for the vision that they possess» (Kleege, 2016: 180). Здебільшого в міфології, фольклорі та літературі представлено образ незрячої людини як «символічне втілення беззахисності, страждання, самотності, несправедливості, злиднів. Дуже часто сліпі зображені як бояни, мандрівні музиканти і співаки, чи як люди, що просять милостиню, або занурені у глибоко рефлексивні, близькі до стану трансу, роздуми» (Сорокин, 2018: 3). Подібна семантика актуалізує твердження дослідниці Р. Гарланд-Томпсон (Garland Thomson, 2017) про те, що у масовій свідомості будь-яка фізична вада чи психічний дефект применшує значення або ж нівелює загалом інші особистісні якості інваліда, який у результаті сприймається вкрай спрощено («глухий», «незрячий», «німий», «розумово відсталий», навіть «неповноцінний» тощо).

Категорія сліпоти накладається з іншою характеристикою – бездомністю, що підтверджував і М. Сорокін. Найчастіше незряча людина зображується або поза рідним домом, або знаходиться на території певного нежилого приміщення, як-от: дах, підвал, покинутий сарай тощо. Введення подібних просторових образів також не випадкове, а відіграє значну символічну роль: із втратою зору, як і з втратою дому, нівелюється відчуття зв'язку із певною реальністю.

У своїх розвідках зазначений вище дослідник часто звертався до поняття «стигма» – ключовий термін у науковій парадигмі дисциплін, що прямо чи опосередковано розглядають проблему інвалідності, починаючи ще з праць І. Гофмана¹. Наведене останнім визначення стигми через призму категорії інвалідності дало змогу подальшим дослідникам, у тому числі і його послідовникам запропонувати терміни, які умовно можуть бути перекладені як «зоровий нормативізм» (ocularnormativism), а також «окоцентричність» і / або «офтальмоцентричність» (ocularcentrism / ophthalmocentrism). Вони позначають відношення

¹ Ірвінг Гофман (1922–1982) – американський соціолог, більш відомий як представник «другої хвилі» Чиказької соціологічної школи, хоча працював на стику багатьох дисциплін – ввів поняття стигми, щоб описати специфічну конфігурацію людських властивостей, які найчастіше викликають відчуття неприємності до певного індивіда у оточуючих. Як вважає дослідник стигма буває трьох типів: фізична, моральна, групова.

І. Гофман називає сукупність очікувань, які ми доповнюємо неіснуючими чи неприбутими певній людині, віртуальною ідентичністю. Те, що нас насправді характеризує, – це актуальна ідентичність. Віртуальна і актуальна ідентичності розходяться, якщо якийсь атрибут не сполучається в очах оточуючих з іншими. Атрибут, який Гофман називає стигмою, робить людину гіршою.

зрячих людей до сприйняття світу, а також свого роду «схвалення необхідності бачити» (Сорокин, 2018: 5), а також, наголосимо, що здатність бачити і пізнавати світ за допомогою зору вважалася і до сих пір визнається нормою, а її відсутність – аномалією, яка здебільшого у науковій рецептивній практиці висвітлюється з переважаючою негативною семантикою. Щодо найсучасніших досліджень, які були запропоновані рядом вчених, наприклад, праці вище згаданих Д. Болта, Дж. Кліге, що спеціалізуються в області вивчення фізичних неспроможностей, то в них лейтмотивом звучить думка про те, що в масовій свідомості будь-який фізичний або ментальний дефект «затмарює» інші особистісні якості інваліда, який в результаті сприймається вкрай спрощено («незрячий», «глухий», «розумово відсталий» тощо), що підкреслює актуальність Гофманівського поняття «стигми». Говорячи про інвалідність взагалі й порушення зору зокрема, Д. Болт, апелюючи до думки наукового співтовариства та спільноти людей з обмеженими можливостями, постійно вживає словосполучення на кшталт «ті з нас, хто має порушення зору», тим самим підкреслюючи необхідність перерозгляду й переорієнтації існуючого термінологічного апарату.

Зрозуміло, що трактування категорії сліпоти і пов'язаної з нею семантики мотивується культурно-історичною епохою. Проте притаманною спільною рисою у контексті ретроспективного аналізу зазначеної категорії є певне спрощення образів незрячих людей і зведення його до однієї домінанти у характеротворенні, а саме як людини з певною вадою/неспроможністю. Відтак сліпота часто сприймається як основна або навіть єдина характеристика того чи іншого персонажа. Тут варто звернути увагу на те, що це відноситься не тільки до сліпоти втрати інших чуттів і характерно для літератури багатьох народів. «Разом з тим у науковому дискурсі побутує точка зору, що твори мистецтва і літератури у відображенні інвалідів точно відтворюють соціальні установки суспільства щодо них» (Сорокин, 2018: 2). Хоча через неможливість здійснення досліджень цієї проблеми на емпіричному рівні, переводить її у площину здогадки, а будь-які твердження у зазначеному контексті – лише аксіоми. Невипадково у термінологічному апараті дисципліни «disability studies» ключовим поняттям є «абстрактний сліпий», адже саме зряча людина для умовно свідомішого розуміння реальності незрячих вводить у свою візуальну реальність уявний більшою мірою образ сліпого, або, згідно з термінологією зазначеної вище дисципліни, «абстрактного сліпого»,

сліпоти й описує особливості пізнання цими людьми світу з погляду зрячої людини. «He is the patient subject of endless thought experiments where the experience of the world through four senses can be compared to the experience of the world through five» (Kleege, 2016: 180).

Таким чином, категорична бінарність опозиції «зір/сліпота» постає доволі сумнівною, як і сама категорія норми, що підтверджується й об'єктом вивчення таких дисциплін, як постколоніальні студії, квір- та гендерні студії, «disability studies» тощо. Інтерпретативний вихід за межі згаданої опозиції уможливить відкидання стереотипів щодо трактування сліпого як обмеженого, а тому до певної міри пасивного щодо буття, чи зрячого – як всезнаючого у цьому плані, а тому активного. Що дійсно могли б привнести в ці обговорення візуальні дослідження – так це поставити під сумнів бінарну опозицію між зором і сліпотою. Абсолютно ясно, що набагато продуктивніше осмислювати цю тему в термінах градації – градації гостроти зору і градації зорової уваги або володіння зоровими навичками.

Виклад основного матеріалу. У романі Ентоні Дорра «Все те незриме світло»² сліпота головної героїні Марі-Лор представлена як один із компонентів у її характеротворенні; автор наділяє дівчину безліччю здібностей, одну із них – захоплення молюсками і равликами – демонструє у розрізі усього життя, щоб у такий спосіб підкреслити, що жоден аспект життя не відходить на другорядний план чи не нівелюється лише з огляду на відсутність зору. Невипадково у канві тексту вкрай рідко простежуємо описи можливих соціально-буттєвих перешкод для неї, щоб вивести категорію за асоціативне поле категорій жалю, неспроможності, хіба що за винятком того чи іншого посилання на використання Марі-Лор білої тростини або гострого слуху.

Марі-Лор – одна з головних персонажів у романі Ентоні Дорра «Все те незриме світло», втратила зір внаслідок уродженої двосторонньої катаракти у віці шести років. Зображена письменником дівчина фактично становить яскравий зразок образу «абстрактного сліпого/ї». Автор неодноразово змальовує категорії світу через призму візуального сприйняття: Марі-Лор безпомилково розрізняє частини доби («тепер знову ніч»

(Дорр, 2016: 8)). Характерно, Ентоні Дорр доволі детально зображує процес активізації інших органів чуття. Наприклад, звук приближення бомбардувальників порівнюється із «гулом всередині мушлі» (Дорр, 2016: 8), інформаційна листівка, аркуш якої ще пахне чорнилом, «м'яко ляпотить» (Дорр, 2016: 9) за вікном, хоча ще «хрусткий», бо «недовго пробув надворі» (Дорр, 2016: 9). «Йй відкривається, що по-справжньому чогось торкнутися... – означає це полюбити» (Дорр, 2016: 25). Батько дівчини з моменту цілковитої втрати нею зору постійно привчає її до самодисципліни, до високоорганізованості, яка полягає навіть у розмішуванні взуття щоразу на тій ж підставці, розвішування своєї одежі завжди на одному і тому самому гачкові, до детального вивчення мініатюри цілого району – від віконниць на будинках до дощових жолобів на прилеглих до будівель вулицях – до тих пір, «аж доки справжній квартал і мініатюрний не змішуються в її уяві» (Дорр, 2016: 25). Зауважимо, що саме мес'є Леблан допомагає дівчинці змиритися і прийняти свою сліпоту як спосіб особливо тут-буття не стільки через практичну допомогу, а й через правильне трактування свого стану. У той час як оточуючі Марі-Лор дорослі виражали жалість або, навпаки, вважали сліпоту прокляттям, то батько завжди переконливо говорив дівчинці: «Не буває такого явища, як прокляття. Бувають щасливі і нещасливі випадки. Щодня удача хилиться в той чи в той бік. Але проклять не буває» (Дорр, 2016: 23). Як контраст звучить варіант інтерпретації сліпоти дитьми, переданий у формі різних запитань, які вони задавали дівчині: «Тобі болить?», «Ти заплющуєш очі перед сном?», «Як ти знаєш котра година?» (Дорр, 2016: 35).

Саме підтримка й наполегливість батька, по-перше, пришвидшили процес адаптації, особливо в освоєнні навколишнього району – уже на другий рік з моменту втрати зору дівчина фактично досягла абсолютної адаптації, яка полягала в ідеальному запам'ятовуванні мініатюри навколишньої місцевості й не менш досконалому відтворенні завченого під час повернення до будинку («Шістнадцять кроків до фонтанчика... Сорок два до сходів, сорок два назад» (Дорр, 2016: 34)), у якому проживали Леблани, й паралельному прив'язуванні певних запахів до конкретних місць на цьому шляху («пахне автомобілями й рициновою олією, хлібом з пекарні, камфорою з аптеки «Авен», сокирками, запашним горошком і трояндами з квіткового кіоску» (Дорр, 2016: 28)). По-друге, Марі-Лор ніколи «не впадала» в стан апатії, безнадії чи зневіри. Навпаки, простежуємо

² Ентоні Дорр (Anthony Doerr) – американський письменник, лауреат багатьох престижних премій, серед яких Пулітцерівська премія. Більшість його творів належать до світових бестселерів, проте загальне визнання приніс саме роман «Все те незриме світло» («All the Light We Cannot See»), який українською мовою було перекладено Олександром Гординчук у 2016.

певне роздратування чи злість, пов'язане з тим, що не так швидко проходить вивчення візуального світу, але уже з позиції незрячої.

У творі «Все те незриме світло» також часто простежуємо несподівані порівняння з погляду візуалізації нашого щоденного життя, як-от: розміщення страв на тарілці описувалося через порівняння з конкретними годинами: «Картопля на шостій годині, та chérie. Гриби – на третій» (Дорр, 2016: 25). Подібні порівняння стають можливими лише зважаючи на попередні візуальні знання Марі-Лор, що значно, вважаємо, полегшує авторський задум щодо змалювання незрячої дівчинки і процесу світосприйняття нею. Більше того, образ незрячої, сліпота якої набула, дає змогу письменникові звучати більш об'єктивно.

Проте наскрізними у аналізованому творі є приклади візуального сприйняття незрячою дівчинкою навколишнього світу, що переконливо доводить, що перед читачем саме образ абстрактного сліпого/ -ї. Навіть весна, коли розпочалася війна, зображена автором у спосіб наче перед нами зряча людина: «Гомін, світло, повітря. Цей травень здається Марі-Лор найгарнішим у її житті» (Дорр, 2016: 53).

Лише війна вносить відчуття безпорадності перед майбутнім у сприйнятті Марі-Лор, що споріднює зрячого/ -у із сліпим/ -ою. «Вона ж думала, що проживе з батьком в Парижі все життя» (Дорр, 2016: 54), а тепер її «завжди» і «щораз» поставлені під сумнів. Ентоні Дорр протиставляє категоріям, що формують сталість майбутнього, той факт, що навіть «тепер» не дає жодної впевненості.

Введення Е. Дорром у сюжетну канву роману «Все те незриме світло» двох міст певним чином перегукується з термінологією постколоніальних студій, що актуалізує необхідність міждисциплінарного підходу до дослідження проблематики аналізованого нами твору. Нарація, пов'язана з описами Парижу, просякнута займенниками «свій», «мій», прикметниками «рідний», «знайомий» – усі ці лексеми не виходять за рамки категорії дому³, а Сен-Мало, навпаки, описово знаходиться у концептосфері категорій «чуже», «незнайоме». Фактично, дівчина туди прибуває як біженка з окупованого на той момент Парижу.

Окрім зображення війни в глобальному розумінні її як уособлення масових вбивств і масштабних руйнувань, окрім висвітлення безпорадності окремого індивіда у вихорі війни, Ентоні Дорр порушує й проблему протистояння сліпої дівчинки у воєнні часи: попри певну підтримку з

сторони двоюрідного дідуся, його гувернантки й окремих мешканців містечка Сен-Мало Марі-Лор все ж залишалася «одним-одна» (Дорр, 2016: 12), а уся безпорадність життєвої ситуації змалювана фразою «нюхаючи листівку, яку не може прочитати» (Дорр, 2016: 12). Таким чином, війна, згідно з думкою автора роману «Все те незриме світло», – це, насамперед, візуальна категорія.

Ще одним цікавим, на нашу думку, прикладом зороцентризму є чорні окуляри як типовий атрибут незрячих людей. Складається враження, що у такий спосіб зряча людина намагається приховати цю фізичну неспроможність сліпця як Іншого, до певної міри дистанціюватися, проявляючи свій страх перед ним, а конкретніше перед силою його відсутнього погляду, що лише підтверджує домінування принципу зороцентризму в культурі. Показово, що Марі-Лор, героїня роману «Все те незриме світло», не носить затемнених окулярів, тобто на символічному рівні не відбувається дистанціювання, як і самої дівчини від візуального світу, так і її оточення від неї, що демонструє зміщення вектору сприйняття образу сліпого/ -ї і його входження у іншу модальність, а отже, вимагає й методологічної переорієнтації досліджень аналізованої проблеми, а також відхід від образу абстрактного сліпого. Із цього приводу американський науковець, який комплексно – у соціальному, культурно-історичному, етно- й індивідуально-психологічному розрізах – розглядав категорію сліпоти: «Blindness, when compared with sight, becomes a thing of shadows... Anything seen as a mere shadow of its former self is understood as less than or not as good as the original... Sight is status and is a status former to blindness. Sight is not a mere shadow of its former self since it has no former self. Thus sight is not regarded as needful of restoration» (Michalko, 1998: 67–68).

Обрана для аналізу в нашій розвідці проблема не претендує на категоричність, навпаки пропонує один із можливих варіантів інтерпретації образів сліпоти чи незрячих людей і вносить певну ясність щодо необхідності розробки у вітчизняній науковій парадигмі такої дисципліни як «disability studies». Багато питань у цьому контексті залишаються відкритими, і багато питань можна поставити під сумнів та проаналізувати в іншому ракурсі. Хоча певне обмеження щодо подальшої рецепції існує: перспектива світосприйняття – зрячим незрячого чи самоідентифікація останнього через художній текст, де образ сліпого не є прямим, а переосмисленим (що переводить автобіографію у площину літератури), а, отже, являє собою ще один інваріант образу сліпого.

³ Бінарна опозиція «свій/чужий» – центральна у термінології постколоніальних студій.

Висновки. Проаналізувавши наукові розвідки з «disability studies» на сучасному етапі, варто зауважити, що, крім питання перерозгляду наявної термінології (насамперед, маємо на увазі відкидання негативної конотації, пов'язаної із семами «інвалідність», «фізична вада», «неспроможність»), дослідники наголошують на необхідності виходу за межі бінарної опозиції «наявність зору/сліпота», яка, погоджуємося з думкою більшості сучасних науковців, веде до перебільшення ролі абстрактного сліпого, а також додамо, до надмірної експлуатації компенсаторного принципу у змалюванні образу сліпого/-ї. У такий спосіб «...we can also abandon the clichés that use the word ‘blindness’ as a synonym for inattention, ignorance or prejudice... Using the word in this way seems a vestigial homage to the Hypothetical, meant to stir the same uncanny frisson of awe and pity. It contributes on some level to the

perception of blindness as a tragedy too dire to contemplate» (Kleege, 2016: 188).

Сподіваємося, що як і у творах художньої літератури, так і в літературознавчих працях у майбутньому відбудеться відхід від образу абстрактного сліпого й переорієнтація світоглядних позицій, де сліпота – «звичайна» фізична характеристика, що не виходить за межі норми, ще одна із ряду можливих онтологічних альтернатив, когнітивний інваріант пізнання світу, невізуальна модальність, але аж ніяк не маркер Іншого, оповитий семантикою компенсаторності, жалю і покарання за злодійство. Найважливішим, що і власне накреслює проблематику подальших досліджень із «disability studies», є питання становлення і формування ідентичності людей з певними фізичними неспроможностями, так званий «камінг-аут» (якщо використовувати визначення квір-студій⁴).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорр Е. Все те незриме світло : роман / перекл. з англ. О. Гордичук. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 352 с.
2. Сорокин В. М. Семиотика образа незрячего человека в пространстве изобразительного искусства (М. В. Нестеров «На Руси. Душа народа»). *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2018, № 3 (215). С. 97–102. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/semiotika-obraza-nezryachego-cheloveka-v-prostranstve-izobrazitelnogo-iskusstva-m-v-nesterov-na-rusi-dusha-naroda/viewer> (дата звернення: 28.05.2021).
3. Allport G. W. *The Narrative of Prejudice*. London : Addison Wesley, 1954. 576 p.
4. Bolt D. *The Metanarrative of Blindness : A Re-Reading of Twentieth-Century Anglophone Writing*. University of Michigan Press : Ann Arbor, 2014. 178 p.
5. Leão Mianes F., Becker Karnopp L. Representations of Blind Characters in Contemporary Literature. *Pro-Posições*. Vol. 30. 2019. URL : https://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0103-73072019000100534&script=sci_arttext&tlang=en (Last accessed: 7.06.2021).
6. French S. *The Wind Gets in My Way*. *Disability Discourse* / ed. by Corker M., French S. Buckingham : Open University Press, 1999. Pp. 21–27.
7. Garland Thomson R. *Extraordinary Bodies : Figuring Physical Disability in American Culture and Literature* (Twentieth Anniversary Edition). New-York : Columbia University Press, 2017. 224 p.
8. Kleege G. *Blindness and Visual Culture : An Eyewitness Account*. *Journal of Visual Culture*, 2016. URL : <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.979.2966&rep=rep1&type=pdf> (Last accessed: 10.06.2021). [in English].
9. Michalko R. *Mystery of the Eye and the Shadow of Blindness*. Toronto : University of Toronto Press, 1998. 224 p.
10. Omansky Gordon B. *Researching the Social Construction of Blindness*. URL : <https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/10125/58449/67.pdf> (Last accessed: 07.06.2021).
11. White P. Sex Education; or, How the Blind Became Heterosexual. *Journal of Lesbian and Gay Studies*. № 9(1-2). Pp. 133–147.

REFERENCES

1. Doerr A. *Vse te nezryme svitlo [All the Light We Cannot See] : novel / translated from English by Gordynchuk O.* Kharkiv: “KSD”, 2016. 352 p. [in Ukrainian].
2. Soprokin V. M. *Semiotyka obraza nezryachego chelovieka v prostranstvie izobrazitelnogo iskusstva (M. V. Nesterov “Na Rusi. Dusha naroda”)* [Semiotics of the image of a blind person in the space of fine arts (M. V. Nesterov “In Rus’. The soul of the people”)]. *Viestnik Orenburgskogo gosudarstvennogo universitieta*. 2018. № 3 (215). Pp. 97-102 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/semiotika-obraza-nezryachego-cheloveka-v-prostranstve-izobrazitelnogo-iskusstva-m-v-nesterov-na-rusi-dusha-naroda/viewer> (Last accessed: 28.05.2021). [in Russian].
3. Allport G. W. *The Narrative of Prejudice*. London : Addison Wesley, 1954. 576 p. [in English].
4. Bolt D. *The Metanarrative of Blindness : A Re-Reading of Twentieth-Century Anglophone Writing*. University of Michigan Press: Ann Arbor, 2014. 178 p. [in English].

⁴Промовисто у цьому контексті звучить твердження американського дослідника П. Вайта про те, що «blind people are in a sense queer, in that heterosexuality, at least in its institutionalized forms, presumes a sighted subject» (White, 2003: 134).

5. Leão Mianes F., Becker Karnopp L. Representations of Blind Characters in Contemporary Literature. *Pro-Posições*. Vol. 30. 2019. URL: https://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0103-73072019000100534&script=sci_arttext&lng=en (Last accessed: 7.06.2021). [in English].
6. French S. The Wind Gets in My Way. *Disability Discourse* / ed. by Corker M., French S. Buckingham : Open University Press, 1999. Pp. 21-27. [in English].
7. Garland Thomson R. Extraordinary Bodies : Figuring Physical Disability in American Culture and Literature (Twentieth Anniversary Edition). New-York : Columbia University Press, 2017. 224 p. [in English].
8. Kleege G. Blindness and Visual Culture : An Eyewitness Account. *Journal of Visual Culture*, 2016. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.979.2966&rep=rep1&type=pdf> (Last accessed: 10.06.2021). [in English].
9. Michalko R. Mystery of the Eye and the Shadow of Blindness. Toronto : University of Toronto Press, 1998. 224 p. [in English].
10. Omansky Gordon B. Researching the Social Construction of Blindness. URL: <https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/10125/58449/67.pdf> (Last accessed: 07.06.2021). [in English].
11. White P. Sex Education; or, How the Blind Became Heterosexual. *Journal of Lesbian and Gay Studies*. № 9 (1-2). Pp. 133-147. [in English].